

ONDA NÄTTERS DRÖMMAR

November 1942.

De s.k. onda nätterna kommer väl fram i denna bok av Peter Englund. ”De onda nätterna” är alltså ständigt närvarande under månaden november - året som är 1942.

Världen är uppdelad i de japanska och de tyska intressesfärerna, där makten och kriget strömmar fram med alltmer feberheta timmar och nätter. Vi befinner oss i det andra världskrigets mest hektiska tid. Det är vid denna tid som kriget skall avgöras. Det är axelmakternas strid mot den fria världen och det är i detta hemska krigsregn som granaterna faller och flyganfallen är legio.

Boken är uppdelad i fyra avdelningar. Handlingarna rör sig under rubriker som:

Planer, stora och små, 1-8/11,
Uppmuntrande nyheter, 9-15/11
Det kan kallas vändpunkt, 16-22/11
Denna gång segrar vi, 23-30/11.

Allt under det fasansfulla året 1942, då det objektivt kan konstateras att det här sker en s.k. vändpunkt, där den fria världen tar sitt ansvar. USA är högt engagerat i kriget och Storbritannien står emot med allt var landet har.

Boken har 360 korta kapitel, vilka är centrerade kring en person vars tankar och handlingar speglas på en individnivå. Det är en av bokens styrkor, att den rör sig kring individers tankar och känslor, deras plågor, önskningar och drömmar. De flyter omkring där i krigets fasa och Peter Englund tar mycket väl fasta på personers krigiska umbäranden, känslor och tillkortakommanden.

Det kan även till en början vara värt att notera författaren **Primo Levis** inledande ord skrivna ett år efter befrielsen från Auschwitz, 1946:

*I de onda nätterna drömde vi
täta och otyglade drömmar,
drömda med själ och kropp:*

*om att återvända, om att äta,
om att berätta.*

Det skall även sägas att boken är tillägnad **Józef Lewandowski**, som var där och som var med.

Till en början blir läsaren bekant med de personer som handlingarna kretsar omkring. Det är ett 40-tal personer som händelserna personligt utgår ifrån. Detta tillsammans med de geografiska placeringarna, där respektive person befinner sig, antingen i ett konfliktfyllt Europa eller ett pressat Asien.

Här skall bara nämnas några, som kämpade i våldets skugga och i det öde landskap, som våldet skapar. Porträtten i inledningen visar ansikten som i ett nära familjealbum. Det är kring dessa personer som händelserna under ett november 1942 kretsar omkring.

Den världsvida horisonten spänner över ett världskrig som böljar fram och åter; där människor tvingas existera och dödens obarmhertiga vånda drabba och såra.

En fördel är att kunna följa de på kartorna uppsatta namnen och de orter, där handlingarna utspelar sig.

Personer och händelser.

Vi börjar med att nämna **Ursula Blomberg**, judinnan som är på flykt, liksom många andra i hennes krets - i ett plågat Shanghai.

Willy Peter Reese är kämpande infanterist utanför Moskva i Rzhev. Keith Douglas noterar från sin stridvagn konflikterna i Libyen i Barce och **Ursula von Kardorff** genomlever samtidigt ett liv under spänning i Berlin.

Charles Walker kallad "Chuck" följer som fänrik de hemska dramatiska händelserna på en av Salomonöarna, Guadalcanal, i utkanterna av Indonesien.

Paolo Caccia Dominioni är fallskärmsjägare i Libyen, Nordafrika, Sirte. samtidigt som den tyska båten U-604 löper ut från Brest, för att möta ett förödande motstånd. Högst tre anlöpningar – sedan är det körts. Kapten **Horst Höltring** gör vad han kan under press men misslyckas. Han sänker själv u-båten, som ett bevis på sin trohet mot riket.

Mun Okchu befinner sig, som sexslav i det japansk ockuperade Mandalay i Burma, under det att **Nikolaj Obrijnba** strider som rysk partisan i Antunovo tillsammans med hunden Tass i det inre av Sovjet. Uppe i norr och Östkarelen finns menige **Kurt West**, förlorat sin äventyrlusta vid Svir. Inte så långt därifrån lever den plågade judinnan **Lidija Ginzburg** fram sina dagar i Leningrad. Hon är härdad och ser vad som kan göras för stunden i en grå stad i krigets skugga.

Däremot är **Jechiel Rajchman**, kallad ”Chil” mitt i helvetet, fångad i Treblinka och upptagen i Sonderkommandot, som sorterar och kremerar, bränner och gräver ner döda och levande. Ett fasansfullt uppdrag, där fångarna skall rakas och plundras, där tänder dras ut från de stelnade liken; han blir en överlevare, som tar sig fram som frisör och nu som en del av dentistsonderkommanot.

I Paris finns **Hélène Berr**, universitetsstuderande, som tvingas bära judestjärnan och den påträngande förföljelsen även här. Hemmafrun **Dorothy Robinsons** är i New York. Hon lyssnade med förfäran på det japanska anfallet på Pearl Harbor för drygt ett år sedan - runt klockan ett på natten den sjunde december.

Elena Skrjabina räddar sin familj genom att fly den långa vägen till Pjatigorsk, som ligger i Kaukasus. Under tiden försöker trebarnsmodern **Anne Somerhausen** hålla den långa väntan på fred vid liv i Bryssel. Hon längtar till USA liksom hennes man, som ägna sig åt akademiska studier.

Koncentrationslägret i Treblinka utanför Warszawa är den stora förintelsefabriken där SS-männen låter 14000 människor gasas ihjäl under en dag. Här finns ”Chil”, som genom sitt arbete att dra ut guldtänder räddar sitt liv.

Vittorio Vallicella, italienare, är placerad som lastbilschaufför i Egypten. Genom hans ögon kan läsaren erfara ett kaotiska El Alamein, där drabbningen just ägt rum.

Hemma i London finns **Vera Brittain**, fredsivrare och pacifist, som dricker afternoon tea med skräck och fasa för tyska bombningar. Samtidigt i Syd-Frankrike finns en kommande nobelpristagare - **Albert Camus**. Han finns i Lyon och har just skrivit två böcker som kommer att blir berömda: Myten om Sisyfos och Främlingen. Han får bister kritik och en mästrande recension av Jean-Paul Sartre. Men hur som helst livet går vidare.

På Java finns **Edward Dunlop**, läkare från Australien men ändå plågad krigsfånge. Inte långt därifrån gör japanen och löjtnanten Tohichi Wakabayashi intrång med sin jagare från Nagoya, som går till anfall där utanför Guadalcanal.

Här finns även **Charles Walker**, som gör sitt envisa motstånd och försöker hålla ställningarna, där på stranden och i djungeln. De har fått order att hjälpa marinkåren undan förödande förlust.

Ernst Jünger, kapten i den tyska armén, befinner sig i Paris och bor på ett litet lyxhotell där, inte långt ifrån Triumfbågen. Han lever livets glada dagar med flera älskarinnor, samtidigt som han umgås med konstnärer som Pablo Picasso och Jean Cocteau. Samma överklassliv lever **John Amery** i Berlin, till skillnad från Sophie Scholl, som är student i München och försöker få livet att gå ihop.

Slaget om Stalingrad i centrum. Tysken **Adelbert Holl** gör sitt bästa men oroar sig för den kommande vintern. **Mansur Abdulin**, soldat i den Röda armén, förankrar sig väl i en skyttegrav tio mil därifrån. Han är tartar, sibirier och 19 år gammal. I en av striderna heter det:

Skottet smäller, den rekylrande kolven skickar sin puls in i Abdulins skuldra. Träff. Mannen där borta stannar till, rätar för ett ögonblick upp sig i sin fulla längd samtidigt som hans huvud utför en onaturlig knyck bakåt. Sekunden efteråt viker sig mannens knän, och en sista, fåfäng impuls att komma undan eller ledernas geometri eller vad det nu är, får kroppen att inleda en spiralformad rörelse, men rörelsen avbryts och förvandlas till ett handlöst fall, kroppen inte längre ett subjekt utan ett objekt, styrt av tyngdlagen och inget annat. Död. (s. 140)

Vidare japanen **Zhang Zhonglou** befinner sig på inspektion i Henanprovinsen, söder om Peking, och amerikanaren John McEniry sitter nu som pilot i en stor störtbombare över Guadalcanal.

På den Europeiska kontinenten befinner sig **Danuta och Józek Fijalkowski** – de har funnit ett nytt hem i Polen och skall börja odla grönsaker där på baksidan av huset, allt medan ”Chil”, tandutdragaren, fortsätter med komplexa utdragningar i Treblinka. Därmed räddar han sitt eget liv.

John Parris, 28 år, fortsätter att rapportera som journalist från Oran i Algeriet medan Vera Inber röjer upp efter ett revolutionsfirande i Leningrad. Hon är missnöjd men fortsätter att skriva poesi vilket hon alltid har gjort.

Ursula von Kardorff sitter i Berlin och lyssnar i smyg på nyheterna från BBC. De har just fått rapport om den amerikanska invasionen av franska Nordafrika.

Vidare kan vi läsa om den japanska befälhavaren **Tameichi Hara**, som för befäl över Amatsukaze, (Den himmelska vinden), som den 9 november lagt till vid

den stora atollen Truk i Stilla havet. Målet är naturligtvis Salomonöarna och Guadalcanal.

En hjärtskärande händelse beskrivs när den ende överlevande från sitt fartyg, **Lim Poon**, stewart på ett brittiskt handelsfartyg, vägras räddning på det öppna havet efter sju dagar. Han skall tillbringa ytterligare 126 dagar innan räddningen kommer.

Samtidigt kan tjugotreåriga **Leona Woods**, doktorand i fysik i Chicago konstatera att en kärnreaktion har ägt rum under experiment. ”Systemet fungerar. Ett avgörande hinder på vägen för en atombomb är nu passerat” (s. 522).

Men kriget är ännu inte över. Det återstår flera år och många plågor. Och **Nella Last** i Barrow-in-Furness, Storbritannien, kan ännu en gång konstatera att en kamrat har stupat i Nordafrika – denna gång Michael Hockey.

Hans-Evert Renérius

Boken avslutas med bildregister och källförteckningar. Intressant är vad som skrivs under rubriken: **Deras vidare öden**. Här noteras hur det efter kriget gick för de i boken inblandade. Korta beskrivningar av karriär samt dödsår.

Bok: Onda natters drömmar. Peter Englund och Natur & Kultur, Stockholm 2022.